

Дієв.І.В

Державний торговельно-економічний університет

igordiev725@gmail.com

м.Київ

“ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В СТАНІ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ”

В Україні продовжує зростати рівень злочинності щодо незаконного обігу вогнепальної зброї, що викликано умовами воєнного стану та природним бажанням людини бути захищеною, емоційним станом особи - насамперед, хвилюваннями та стресом під час загрози життю. Однак використання, зберігання, придбання вогнепальної зброї суворо обмежено державою і тягнуть за собою кримінальну відповідальність за недоцільне використання зброї або для вчинення правопорушення.

У частині 1 статті 36 Кримінального кодексу України зазначено, що необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Крім самого визначення терміну “необхідна оборона” цією нормою визначено поняття “перевищення меж необхідної оборони”, що є важливим для кваліфікації дій особи: чи будуть вони перевищені, чи будуть допустимими? Для цього співвідношення сил нападу і сил захисту має бути співмірним. Проте на практиці не кожна людина може чітко усвідомлювати під час стресу, сильного душевного хвилювання відповідність заподіяної шкоди. В цьому випадку згідно частини 4 статті 36 Кримінального кодексу України виключається кримінальна відповідальність за такі дії. Якщо буде доведено, що особа перевищила межі необхідної оборони, і при цьому не зазнавала душевного хвилювання, такі дії підпадуть під термін “уявна оборона” – обставини, за якої реальної небезпеки не було, і особа, що захищалась, помилково оцінила дії як напад.

Часто можуть плутатись терміни “крайня необхідність” і “необхідна оборона”, але це зовсім різні інститути. Зміст крайньої необхідності полягає у заподіянні шкоди, задля недопущення інших певних негативних наслідків. В таких умовах часто перебуває пожежник, коли вибиває двері чужого приміщення, задля порятунку людей всередині. Фактично відповідальність мала б настати за статтею ККУ про порушення недоторканності житла, але оскільки пожежник діяв в стані крайньої необхідності – він звільняється від кримінальної відповідальності.

Важливим моментом є те, що право на необхідну оборону виникає у момент створення загрози, наприклад, нападник погрожує вбити, якщо не отримає гроші, а не в момент безпосередньо заподіяння шкоди.

Коли згадується термін “оборона” - на думку спадають предмети захисту, одним з таких є вогнепальна зброя. В сучасності звичайній людині, щоб отримати вогнепальну зброю, треба досягти певного віку, пройти навчальні

курси, огляди у конкретних лікарів, подати медичну довідку, облаштувати місце зберігання зброї, оформити договір страхування цивільної відповідальності, подати заяву на отримання дозволу на придбання зброї і лише після отримання дозволу купити зброю в магазині.

У ККУ передбачені випадки, коли особа може використовувати зброю чи інші предмети для захисту від нападу, а також звільняється від кримінальної відповідальності, незалежно від того, якої тяжкості було завдано шкоду нападникові: 1) у разі нападу групи осіб; 2) при протиправному насильницькому вторгненні в житло чи інше приміщення; 3) якщо нападник має зброю або інший предмет, що становить загрозу життю.

Частина 2 статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлює, що позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї норми, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили для захисту будь-якої особи від незаконного насильства. Однак на практиці вогнепальна зброя має бути останнім аргументом особи, що захищається. Таким чином, використання вогнепальної зброї є легальним, але є нюанс, якщо, наприклад, особа, що захищається, використала зброю без передбаченого законом дозволу, і вбила нападника, то згідно ст. 36 вона буде виправдана, а згідно ст. 263 - притягнута до відповідальності.

Існують ще декілька випадків, коли кримінальна відповідальність не настане. Серед них заслуговують уваги: 1) фізичний або психічний примус; 2) виконання наказу або розпорядження. В першому випадку, коли особа не могла керувати своїми діями – відповідальність виключається повністю, а якщо особа зазнала фізичного примусу, однак зберегла можливість керувати своїми діями, то її відповідальність буде вирішуватись відповідно до статті 39 Кримінального кодексу України “Крайня необхідність”. В другому випадку важливим аспектом має бути законність цього наказу чи розпорядження, а також можливість відмови у виконанні незаконного наказу. Не може і не буде законним наказ, що порушує конституційні права людини, в тому числі і право на життя. Наприклад, уповноваженою особою був виданий наказ на розстріл цивільного населення. Втім, є виняток, якщо наказ виданий командиром чи іншою уповноваженою особою, що має на меті позбавлення життя противника - це буде цілком правомірно.

Отже, чи маю я право на використання вогнепальної зброї в стані необхідної оборони? І я, і кожен громадянин України маємо на це право, це забезпечується як національним законодавством, так і міжнародними нормами. Володіння зброєю є тим, що водночас дає відчуття безпеки і вимагає достатнього рівня правосвідомості для розуміння обов'язків, які покладаються, та можливих наслідків. На мою думку, в Україні недостатня правосвідомість у використанні зброї, взяти хоча б до уваги тонкощі про виконання наказу чи розпорядження – в одному випадку використання вогнепальної зброї при виданому наказі буде цілком правомірним, а в іншому забороненим. Додатковим чинником є знижений моральний дух цивільного населення, адже вже 4 роки триває повномасштабне вторгнення. Проте, незважаючи на всі ці обставини, можна сказати, що протидія злочинності залишається ефективною, попри воєнний стан в державі.